

Suunta-asiakirja 2021 - 2025

Onneksi on kirjasto!

Sisältö

1. JAKSO: Arvojen mukaista toimintaa muuttuvassa maailmassa
2. JAKSO: Kirjastopalvelujen perusta
3. JAKSO: Toimintaympäristö muutoksessa
 - a) Kirjastotyön muutos
 - b) Lukutaidon ja sivistyksen rapautuminen
 - c) Eriarvoistuminen
 - d) Ilmaston muutos ja globaalit kriisit

1. JAKSO Arvojen mukaista toimintaa muuttuvassa maailmassa

Yleisten kirjastojen Suunta-asiakirja 2016-2020 määritteli kirjastojen yhteiset arvot. Arvopohjamme on pysynyt samana, mutta toimintaympäristömme on muuttunut monella tapaa.

Suunta-asiakirja 2021-2025 paneutuu ympärillämme oleviin muutoksiin ja nostaa esille niitä toimintatapoja, joilla toteutamme jatkossakin kaikille kansalaisille yhdenvertaisia, laadukkaita ja ajassa olevia palveluja.

Huomioimme toiminnassamme yhteiskunnan muutokset ja globaalit haasteet. Verkostomaisella toimintatavalla tuemme koko kirjastoverkkoa ja jaamme tietoa ja taitoa yli kuntarajojen.

Yleisten kirjastojen neuvosto (YKN)

YKN on alueelliseen edustukseen perustuva neuvosto. Pysyviä edustajia ovat Espoon, Helsingin, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kajaanin, Kokkolan, Kouvolan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Mikkelin, Oulun, Porin, Porvoon, Rovaniemen, Seinäjoen, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan kirjastot. Pysyvien jäsenten lisäksi alueellista kehittämistehtävää hoitavat kirjastot järjestävät alueen edustajien valinnan maakunnittain. Valinnassa tulee kuulla alueen kirjastoja. Kokoonpanossa tulee lisäksi huomioida kielellinen tasa-arvo.

YKN koordinoi yleisten kirjastojen valtakunnallista yhteistyötä sekä edustaa yleisiä kirjastoja kansallisen kirjastoverkon toimintaan ja kehittämiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi YKN laatii yhteisiä kannanottoja ja lausuntoja kirjastoalaa koskevista ajankohtaisista asioista.

Kirjastotoiminnan järjestämisvastuu on lain mukaan kunnilla, mutta kirjastotoiminnan ammattimaisuus ja vaikuttavuus ovat ennen muuta kirjastojen asiantuntemuksen ja kirjastojen keskinäisen verkottumisen tulosta. Tällä julkaisulla YKN haluaa edesauttaa kansalaisten yhdenvertaisuutta kirjastopalvelujen käyttäjinä.

Yleisten kirjastojen suunta -asiakirjan työryhmä

Yleisten kirjastojen neuvosto päätti keväällä 2018, että Yleisten kirjastojen suunta-asiakirja 2016 – 2020 tulee päivittää. Työryhmän valinta päätettiin YKN:n työvaliokunnassa ja alueiden kirjastoja ja yleisten kirjastojen neuvostoa on osallistettu kyselyllä ja workshopeilla.

Työryhmän jäsenet:

- Ahola Marita, kulttuuri- ja kirjastotoimenjohtaja, Vaasan kaupunki
- Laine Aija, erityissuunnittelija, Valtakunnalliset kehittämisspalvelut, Helsingin kaupunginkirjasto
- Launonen Virpi, elinikäisen oppimisen ja osallisuuden johtaja, Mikkelin seutukirjasto, ->2019
- Litmanen-Peitsala Päivi, projektipäällikkö, Valtakunnalliset kehittämisspalvelut, Helsingin kaupunginkirjasto
- Pääkkölä Jouni, kirjastopalvelujohtaja, Oulun kaupunginkirjasto
- Sipola Nina, kirjastonjohtaja, Rovaniemen kaupunginkirjasto
- Soppela-Hyle Satu, kirjasto- ja kulttuurijohtaja, Harjavallan kaupunki
- Vänttinen Katri, kirjastopalvelujen johtaja, Helsingin kaupunginkirjasto

2. JAKSO Kirjastopalvelujen perusta 1/2

Kirjastopalvelujen perusta (2/2)

Kirjastopalvelujen perustana on vuonna 2017 voimaan tullut Laki yleisistä kirjastoista.

Lain mukaan kirjastot edistävät

- 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin
- 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Lain lisäksi yleisten kirjastojen toimintaa määrittelevät yhteiset arvot. Yleisten kirjastojen suunta-asiakirja 2016- 2020 määritteli yleisten kirjastojen yhteisen arvopohjan.

ARVOT

Yhdenvertaisuus

Vastuullisuus

Yhteisöllisyys

Rohkeus

Sananvapaus

3. JAKSO Toimintaympäristö muutoksessa (1/2)

Kirjastojen toimintaympäristö on muuttunut monin tavoin viime vuosina. Yhteiskunnassa ja kansalaisten elämässä vaikuttavat usein globaalisti vaikuttavat ilmiöt ja ennakoimattomat muutokset, jotka muokkaavat niin ihmisten, kuin organisaatioidenkin toimintaa. Kirjaston suunnatessa katsetta tuleviin vuosiin on huomioitava ilmiöiden vaikutus palvelujen suunnittelussa. Kirjastot puolustavat arvojensa mukaista toimintaa myös maailman muuttuessa.

Olemme nostaneet ympäristössämme tapahtuvista muutoksista esiin neljä ilmiötä, joilla tulee olemaan merkittävä vaikutus kirjaston toimintaan lähivuosina. Tällaisia ympäristössämme tapahtuvia ilmiöitä, joihin myös kirjastot vastaavat lähivuosina omalla toiminnallaan ovat **työn muutos, lukutaidon ja sivistyksen rapautuminen, eriarvoistuminen ja ilmastonmuutos.**

Toimintaympäristö muutoksessa (2/2)

Kirjastotyön muutos (1/3)

Palvelut digitalisoituvat

Työ verkostoituu

Ammattisisällöt muuttuvat

Kirjastotyön muutos (2/3)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
Palvelut digitalisoituvat	Kirjasto tarjoaa ajanmukaiset ja asiakaslähtöiset digitaaliset palvelut ja opastusta palvelujen käyttöön.	Palvelemme eri kanavissa ja kehitämme verkkopalveluja verkostomaisesti ja yhteistyössä.
Työ verkostoituu	Palvelutuotantoa yhteistyössä	Verkostoidumme kunnan muiden palvelutuottajien kanssa ja teemme yhteistyötä aktiivisesti ja laaja-alaisesti.
	Kirjastojen valtakunnallinen ja alueellinen yhteistyö	Hyödynnämme yhteisiä resursseja ja palveluja monipuolisesti paikallisessa toiminnassa.

Kirjastotyön muutos (3/3)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
Ammattien sisällöt muuttuvat	Ajantasainen ja ydinosamiseen keskittyvä koulutus antaa vahvan perustan kirjastotyölle. Uudistuva osaaminen keskeinen osa työtä.	YKN avaa vuoropuhelun alan koulutusorganisaatioiden kanssa. Suunnittelemme täydennyskoulutusta ja työssäoppimista valtakunnallisessa ja alueellisessa yhteistyössä.
	Kirjastoissa panostetaan kokeilukulttuuriin ja itseohjautuvuuteen.	Kokeilemme rohkeasti ja kannustamme itseohjautuvuuteen. Opimme kokeiluista ja hyödynnämme monipuolisesti tietoa osana johtamista.
	Palveluja suunnitellaan yhdessä eri alojen osaajien kanssa, tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti.	Teemme työtä moniammatillisissa verkostoissa.

Lukutaidon ja sivistyksen rapautuminen (1/3)

Lukuharrastus vähenee ja eriytyy

Tiedon lukutaitovaatimukset kasvavat samalla kun kansalaisena toimimisen taidot vähenevät

Perinteisten medioiden rinnalle syntyy uusia medioita ja ihmisten käsitys todellisuudesta eriytyy.

Maksumuurit yleistyvät, kirjastojen oikeus saada aineistoja estyy

Lukutaidon ja sivistyksen rapautuminen (2/3)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
Lukuharrastus vähenee ja eriytyy	Lukemaan innostamisen merkitys kasvaa kaikissa ikä- ja kulttuuriryhmissä. Kirjasto tarjoaa monimuotoisen ja ajantasaisen kokoelman erilaisten lukijoiden tarpeisiin.	Toimimme aktiivisesti verkossa, tapahtumissa ja kirjaston ulkopuolella, yhteistyössä kunnan ja muiden toimijoiden kanssa.
Tiedon lukutaitovaatimukset kasvavat samalla kun kansalaisena toimimisen taidot vähenevät	Monilukutaidon nostaminen osaksi kirjastojen ohjelmaa.	Henkilöstön mediakasvatus ja tiedonhakutaitojen ajantasaistaminen.

Lukutaidon ja sivistyksen rapautuminen (3/3)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
	Jatkuvan oppimisen tukeminen	Tarjoamme tietoa, tilaa ja välineitä oppimisen tueksi.
Perinteisten medioiden rinnalle syntyy uusia medioita ja ihmisten käsitys todellisuudesta eriytyy.	Laadukkaan ja luotettavan sisällön tunnistaminen ja käyttö. Tiedon arviointi ja mediaympäristön ymmärrys.	Reagoimme yhteiskunnan ilmiöihin, tuemme vuoropuhelua ja tarjoamme ajantasaista ja luotettavaa tietoa.
Maksumuurit yleistyvät, kirjastojen oikeus saada aineistoja estyy	Vaikuttaminen lainsäädäntöön ja sopimusneuvottelut.	Pyrimme yhdenvertaiseen digimedian saatavuuteen koko maassa. Osaamme hyödyntää avoimia verkkomateriaaleja ja opastaa asiakkaita niiden pariin.

Eriarvoistuminen (1/2)

- Maksumuurit yleistyvät, kirjastojen oikeus saada aineistoja estyy
- Kuntatalous tiukentuu ja resurssit niukkenevat.

Eriarvoistuminen (2/2)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
Maksumuurit yleistyvät, kirjastojen oikeus saada aineistoja estyy	Kattavat ja saavutettavat palvelut kaikille yhdenvertaisesti.	Kehitämme uusia joustavia palvelumuotoja, sekä vahvistamme hakeutuvia ja liikkuvia palveluja. Johdamme tiedolla hyödyntäen laajasti tutkimuksia ja selvityksiä osana päätöksentekoa.
Kuntatalous tiukentuu ja resurssit niukkenevat.	Alueellisten tarpeiden huomioiminen ja yhteistyö yli kuntarajojen.	Suunnittelemme palveluja yhdessä asiakkaiden kanssa huomioiden kaikki väestöryhmät.
	Kirjastolain ja kirjastojen yhteiskunnallisen rooliin painottaminen osana kunnan palvelujen suunnittelua ja viestintää.	Tuemme osallisuutta ja lähidemokratiaa ottamalla päättäjät ja asiakkaat mukaan palvelujen suunnitteluun.

Ilmaston muutos ja globaalit kriisit (1/2)

Tiedon tarve ilmastonmuutoksesta kasvaa.

Jakamistalouden merkitys lisääntyy.

Ympäristötietoisuus lisääntyy.

Ilmastonmuutos ja globaalit kriisit (2/2)

Ilmentymä	Vastaus	Toimenpide
Tiedon tarve ilmastonmuutoksesta kasvaa.	Ilmastoahdistuksen torjuminen ja tutkimustiedon jakaminen.	Nostamme ilmastotiedon esiin yhteistyökumppaneidemme kanssa.
Jakamistalouden merkitys lisääntyy.	Kirjasto mieltää itsensä myös muiden tuotteiden ja palveluiden jakelukanavana.	Tarjoamme kumppaneille aktiivisesti mahdollisuutta käyttää kirjastoa tavaroiden ja palvelujen lainauspisteenä.
Ympäristötietoisuus lisääntyy.	Sitoudutaan kestävän kehityksen ja vastuullisuuden periaatteisiin.	Hyödynnämme GreenLibrary-periaatteita ja hiilineutraaliuden tavoitteita toiminnassamme.
Ennakoimattomat tapahtumat ja ns. mustat joutsenet	Ennakkoluulottomuus muuttaa toimintaa nopeasti reagoiden muuttuvaan tilanteeseen.	Mukautetaan palvelu muuttuneisiin olosuhteisiin. Varaudutaan ja opitaan kriiseistä.

Ilmastonmuutos ja globaalit kriisit (2/2), taulukon tekstit

Ilmentymä 1: Tiedon tarve ilmastonmuutoksesta kasvaa

Vastaus: Ilmastoahdistuksen torjuminen ja tutkimustiedon jakaminen.

Toimenpide: Nostamme ilmastotiedon esiin yhteistyökumppaneidemme kanssa.

Ilmentymä 2: Jakamistalouden merkitys lisääntyy.

Vastaus: Kirjasto mieltää itsensä myös muiden tuotteiden ja palveluiden jakelukanavana.

Toimenpide: Tarjoamme kumppaneille aktiivisesti mahdollisuutta käyttää kirjastoa tavaroiden ja palvelujen lainauspisteenä.

Ilmentymä 3: Ympäristötietoisuus lisääntyy.

Vastaus: Sitoudutaan kestävän kehityksen ja vastuullisuuden periaatteisiin.

Toimenpide: Hyödynnämme GreenLibrary- periaatteita ja hiilineutraaliuden tavoitteita toiminnassamme.

Ilmentymä 4: Ennakoimattomat tapahtumat ja ns. mustat joutsenet

Vastaus: Ennakkoluulottomuus muuttaa toimintaa nopeasti reagoiden muuttuvaan tilanteeseen.

Toimenpide: Mukautetaan palvelu muuttuneisiin olosuhteisiin. Varaudutaan ja opitaan kriiseistä.